

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ: КЛАСИФІКАЦІЯ ВИТРАТ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ЯКОСТІ

АБРАМОВА О. В.

здобувач

Київ

Сучасного споживача якість товару цікавить як міра відповідності всієї сукупності характеристик і властивостей товару сукупності потреб і очікувань. Порівняння за якістю можливе лише для товарів, які задовольняють однакові потреби при однаковому рівні цін. Покупець диктує підприємству рівень якості, що визначається його власними потребами. На ринку виробництва засобів індивідуального захисту (ЗІЗ) ціну диктує ринок жорсткої конкуренції обмеженої кількості виробників, а також зниження витрат на забезпечення захисту працівників зі сторони великих підприємств, які в умовах кризи здійснюють економію за рахунок постійних витрат. Управління якістю потребує знання очікувань і мотивування купівлі з боку цільової групи, що в умовах практичного користування системою якості є актуальним і доречним, коли травмування і смертність на підприємствах України зростає.

Необхідність визначення витрат на якість вперше була обґрунтована в 1960-х. Вимірювання і аналіз фінансових витрат, безпосередньо пов'язаних з якістю виробленої продукції і послуг, є актуальними і в теперішньому бізнес-середовищі.

Переважна більшість промислових компаній усвідомили фінансові переваги застосування нових методів аналізу якості.

Ст. 6.8 «Фінансові ресурси» стандарту ІСО 9004:2000 говорить: «Фінансову звітність по діяльності, пов'язаної з функціонуванням системи менеджменту якості і відповідністю продукції, слід використовувати при аналізі з боку керівництва» [2]. Вищий менеджмент і менеджери середньої ланки більше не можуть ігнорувати повсюдне впровадження принципів TQM.

Дані про відносну частку витрат на якість у загальній структурі витрат компанії повинні ясно свідчити про те, що економія коштів проводиться не за рахунок якості продукції або зниження ступеня задоволеності споживача. І все ж найбільш переконливим аргументом на користь застосування аналізу витрат служить той факт, що він забезпечує необхідний зв'язок між стратегічними цілями організації та її зусиллями, спрямованими на поліпшення якості» [3].

Необхідність визначення витрат на якість вперше була обґрунтована в 60-х роках відомими американськими вченими в області якості – Дж. Джураном і А. Фейгенбаум [4]. Вони запропонували наступний склад цих витрат: на попередження дефектів, на оцінку рівня якості, збитки від браку. Незважаючи на те, що такий склад витрат на якість набув широкого поширення (на його основі в різних країнах розроблено національні стандарти, зокрема, британський стандарт BS 6143 «Керівництво з економіки якості»), розглядати його як науково обґрунтовану класифікацію не можна через відсутність визначальної ознаки. З цієї причини витрати на якість фактично отожднюються з втратами – збитками від браку.

Спроба наукового обґрунтування класифікації витрат на якість була зроблена ленінградської школою вчених-економістів проф. Є. М. Карликом і його учнями [2]. Обґрунтувавши необхідність розмежування витрат

на підвищення рівня якості і на забезпечення необхідної якості, вони сформулювали вимоги до класифікації витрат і запропонували ряд її ознак. Основною вимогою до класифікації є найбільш повне охоплення всіх витрат, пов'язаних з якістю продукції і впливають на нього, а також їх повна характеристика, що відображає складність і багатофакторний характер процесу формування якості. Тому класифікація повинна охоплювати всі стадії створення і споживання продукції і в неї треба включати максимально можливе число ознак.

У багатьох організаціях систему обліку витрат за видами діяльності (Activity-based Costing) тільки належить створити. [5].

Проблема підвищення конкурентоспроможності та якості виробів, у тому числі економічними методами, є однією з найважливіших у сучасних умовах.

У даний час робота за принципом «якість за будь-яку ціну» є збитковою та програшною. Стандарти ISO серії 9000 рекомендують підходити до даної проблеми з позиції господарської вигоди. Конкурентна боротьба, яка ведеться навколо якості продукції і цін на неї, змушує підприємства впроваджувати систему управління витратами, пов'язаними із забезпеченням та підвищенням якості, що дає можливість аналізувати їх роль і вплив на кінцевий результат виробництва.

Створення методологічного інструментарію визначення обсягів витрат на забезпечення високої якості ЗІЗ для повного розуміння ефекту від досягнення оптимальної якості та задоволення потреб споживача є метою нашого дослідження.

Класифікацію витрат для системи якості буде розглянуто на підприємстві легкої промисловості з виробництва ЗІЗ.

Будемо розглядати поняття «якість» як здатність ЗІЗ задовольняти певні потреби (технічні умови) в процесі їх використання на промислових підприємствах. Простіше кажучи, метою кожного виробника є виробництво продукції з найменшими витратами та втратами при забезпеченні обмеженого та конкретного переліку технічних вимог споживача.

Для виробника ЗІЗ поняття якість визначає ефективність використання енергоносіїв, сировини та матеріалів, функціонування системи закупок та збуту, мінімізацію витрат виробництва, рівень цін, прозорість та оптимальність внутрішніх бізнес-процесів та керіваність фірми в цілому.

У цей час не існує узагальненої класифікації витрат на якість. Вигляд класифікації залежить від специфіки бізнесу та конкретного підприємства.

Концепція RAF поєднує витрати на якість у три групи:

1. Витрати на оцінювання якості.
2. Витрати на попередження виникнення дефектів.
3. Витрати, що обумовлені внутрішніми та зовнішніми відмовами продукції.

Але розподіл витрат за категоріями має тенденцію відволікати увагу від істинної мети звітності про витрати – їх загального зменшення. Збільшення попереджувальних витрат на якість має призводити до зменшення повних витрат.

Класифікація витрат на якість за концепцією TQM гуртує їх за двома категоріями: витрати на забезпечення відповідності вимогам та витрати, що спричинені невідповідністю.

При цьому витрати на якість відображаються як витрати на кожний процес. Під процесом розуміється сукупність послідовних дій чи робіт, які перетворюють вихідний матеріал (сировину) у кінцевий продукт у відповідності з попередньо встановленими правилами (нормативами).

Модель витрат на процес створюється шляхом ідентифікації всіх робіт, що підлягають контролю. Далі ці витрати відносять к витратам відповідності чи невідповідності.

Для отримання економічної інформації використовується метод калькуляції витрат, що пов'язані з процесами. Розраховуються витрати, що необхідні для задоволення вимог споживача, та вартість невідповідності – витрати внаслідок порушення процесу. Цей метод дозволяє встановити джерело економії коштів.

Витрати на якість прийнято поділяти на два види. Перший – «витрати невідповідності» (*cost of non-conformance*) – прямі збитки через виробництво невідповідної продукції, другий – «витрати на відповідність» (*cost of conformance*) – витрати на запобігання виробництва або вилучення неякісної продукції до того, як вона потрапить до споживача.

Пропонується також і більш розвинена класифікація витрат на якість:

1. Витрати на запобігання виникнення дефектів чи витрат.
2. витрати на контроль якості.
3. внутрішні витрати на ліквідацію дефекту.
4. зовнішні витрати на дефект після продажу товару.

Сума цих витрат дає загальні витрати на якість. На *рис. 1* наведено схему розподілу витрат на якість.

Розглянемо детальніше кожен із складових витрат на якість на підприємстві з виробництва ЗІЗ.

Найбільша група витрат на якість містить витрати на попереджувальні заходи. До її складу відносять:

- ✦ витрати на планування системи якості, при цьому визначають цілі з якості, відповідальні особи за впровадження якості, необхідні кошти та матеріальні засоби для забезпечення функціонування системи менеджменту якості;
- ✦ витрати на керування системою менеджменту якості, що здійснює відповідальна особа від адміністрації та особа, що відповідальна за актуалізацію нормативних документів системи менеджменту якості;
- ✦ витрати на формалізацію вимог до кінцевого продукту, що проводиться шляхом опитування основних споживачів і перетворення їх у технічні умови, що узгоджуються з діючими галузевими та державними стандартами;
- ✦ витрати на технічну підтримку у використанні та підтримки процедур і планів з якості;

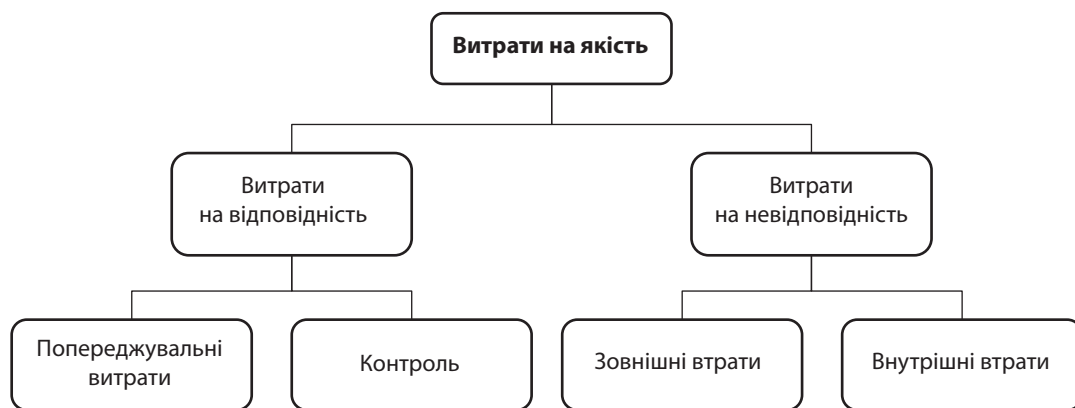


Рис. 1. Складові витрат на якість

- ✦ витрати на розробку, вдосконалення та обслуговування контрольно-вимірювальних засобів, обладнання та оснастки – вагів, розкрійного обладнання, різаків та лекал, товщомірів, засобів вимірювання площин натуральних матеріалів (шкіри та хутра) та рулонних матеріалів (кирза, тканина, підклад);
 - ✦ витрати на оцінку потенційних постачальників, що здійснюють фахівці відділу постачання за спеціальною методикою. Така методика шляхом опитування визначити надійність постачальника, конкурентність його цін та умов постачання, якість обслуговування та, власне, якість його товару;
 - ✦ витрати на технічні перевірки придбаних матеріалів, у тому числі витрати на забезпечення роботи лабораторії вхідного контролю;
 - ✦ витрати на зовнішній аудит якості постачальників;
 - ✦ витрати на внутрішній аудит якості;
 - ✦ витрати на зовнішній аудит якості продукту при експлуатації споживачем;
 - ✦ витрати на впровадження програм та планів технічних заходів з покращення якості;
 - ✦ витрати на навчання персоналу з впровадження, розвитку та функціонування системи менеджменту якості;
 - ✦ заробітна плата співробітників, які безпосередньо пов'язані з попереджувальними заходами.
- Контроль є важливим інструментом із забезпечення якості продукції. До складу витрат на контрольні заходи належать:
- ✦ оплата праці контролерів та випробувального персоналу при планових перевірках виробничих операцій;
 - ✦ оплата праці контролерів при при вхідних перевірках придбаної сировини, матеріалів та комплектуючих;
 - ✦ витрати на лабораторні випробування, матеріалів що постачаються;
 - ✦ витрати на матеріали, що використовуються при перевірках та аудитах;
 - ✦ витрати на тестування готової продукції перед поставкою замовнику.

Час від часу при виконанні деяких технологічних операцій виникають виправні та не виправні дефекти виробів. До складу внутрішніх витрат на дефект слід віднести:

- ✦ вартість сировини, що не відповідає вимогам якості та затвердженим зразкам, витрати на їх утилізацію;
- ✦ витрати на відновлення виробів до відповідності технічним вимогам та умовам;
- ✦ витрати на повторний контроль перероблених виробів;
- ✦ витрати на визначення причин невідповідності вимогам по якості;
- ✦ витрати на допуск к використанню невідповідних матеріалів;
- ✦ витрати, що виникли внаслідок зменшення ціни виробів, що не відповідають початковим технічним вимогам;
- ✦ відходи та втрати з вини постачальників невідповідної сировини.

До зовнішніх витрат відносять ті витрати, що виникли після відвантаження готової продукції споживачу:

- ✦ витрати на виявлення причин відмови замовника прийняти продукцію;
- ✦ витрати на переробку, ремонт або заміну неприйнятої продукції;
- ✦ витрати на заміну незадовільної продукції впродовж гарантійного терміну;
- ✦ витрати на перевірку, вдосконалення, модернізацію або заміну поставленої продукції;
- ✦ витрати на дослідження причин виникнення скарг споживачів на якість продукції;
- ✦ витрати на юридичні суперечки та виплати компенсацій.

Деякі з перелічених витрат на якість є неминучими. Вони мають бути приведені к оптимальному рівню.

Але зовнішні та внутрішні витрати на відповідність можуть бути незначними у разі відсутності дефектів чи значно зменшаться їх кількість.

За допомогою метода калькуляції витрат за видами діяльності встановлено, що витрати на якість не перевищують 0,5% від собівартості ЗІЗ. При цьому загальна кількість відмов споживачів, рекламаций та прихованих дефектів складає не більше 0,05% від загальної кількості виробів.

ВИСНОВКИ

Таким чином, глибоке розуміння складу витрат на забезпечення якості, необхідності їх виникнення є потужним інструментом для підвищення конкурентоспроможності ЗІЗ вітчизняного виробництва. Контроль є важливим інструментом із забезпечення якості продукції на всіх етапах функціонування фірми. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Фейгенбаум А. Контроль качества продукции: Сокр. пер.с англ.– М.: Экономика, 1986.– С. 137 – 163.

2. Карлик Е. М., Демиденко Д. С. Затраты на обеспечение и повышение качества продукции, их классификация // Стандарты и качества.– 1977.– № 8.– С. 27 – 29.

3. Адлер Ю. П., Щепетова С. Е. Расчет себестоимости, основанный на деятельности // Методы менеджмента качества.– 2002.– № 9.– С. 4 – 8.

4. «The memory jogger 9000/2000: Карманный справочник по использованию ISO 9001 – стандарта систем качества: Пер. с англ. / Р. В. Пич, Б. Пич, Д. С. Риттер.– К.: [МЦК «ПРИРОСТ»], 2004.– 192 с.

5. Шим Дж. К., Сингал Дж. Г. Методы управления стоимостью и анализ затрат.– М.: Финансы, 2006.